

Міністерство освіти і науки України
 Національний технічний університет
 «Дніпровська політехніка»

Інститут електроенергетики
 Електротехнічний факультет

Кафедра перекладу

ПОЯСНЮВАЛЬНА ЗАПИСКА

кваліфікаційної роботи ступеню бакалавра

студента Гаврикова Олександра Максимівна
 (ПІБ)

академічної групи Б-ТП-15

(шифр)

напряму

6.020303 «Філологія»

спеціалізації _____

за освітньо-професійною програмою _____

на тему: Проблема співвідношення «мова-діалект» в сучасній англійській мові (на прикладі англомовних фільмів)

Керівники	Прізвище, ініціали	Оцінка за шкалою		Підпис
		рейтинговою	інституційною	
кваліфікаційної роботи	ст. викл. Черкащенко О.М.			
розділів:				

Рецензент				
-----------	--	--	--	--

Нормоконтролер	доц. Бойко Я.В.			
----------------	-----------------	--	--	--

Дніпро
 2019

ЗАТВЕРДЖЕНО:завідувач кафедри
перекладу

_____ Введенська Т.Ю.

« _____ » _____ 2019 року

**ЗАВДАННЯ
на кваліфікаційну роботу
ступеню бакалавра**студенту **Гаврикова Олександра Максимівна** академічної групи Б-ТП-15
(прізвище та ініціали) (шифр)напряму 6.020303 «Філологія»

спеціалізації _____

за освітньо-професійною програмою _____

на тему: **Проблема співвідношення «мова-діалект» в сучасній англійській мові (на прикладі англомовних фільмів)**

затверджену наказом ректора НТУ «Дніпровська політехніка» від 26.04.2019 № 692-л

Розділ	Зміст	Термін виконання
Розділ 1	Співвідношення діалекту і нормативної мови в сучасній соціолінгвістичній ситуації Англії	25.12.18
Розділ 2	Особливості англійської мови в дельті Темзи (Estuary English)	01.05.19

Завдання видано

_____ (підпис керівника)

_____ (прізвище, ініціали)

Дата видачі 15 жовтня 2018**Дата подання до екзаменаційної комісії** 10 червня 2019**Прийнято до виконання**

_____ (підпис студента)

_____ (прізвище, ініціали)

ЗМІСТ

ВСТУП	4
РОЗДІЛ 1. Співвідношення діалекту і нормативної мови в сучасній соціолінгвістичній ситуації Англії	7
1.1 Особливості стандарту на тлі розмаїття діалектів.....	7
1.2 Проблема мовної варіативності і мовної норми	13
1.3 Поняття діалекту і його функціонування	24
Висновки до 1 розділу	32
РОЗДІЛ 2. Особливості англійської мови в дельті Темзи (Estuary English)	34
2.1 Діалект Estuary English і його вплив на нормативну англійську мову.	34
2.2 Estuary English: до питання про варіативність в сучасній британській англійській мові.....	42
2.3 Аналіз особливостей використання Estuary English в фільмі Bridget Jones's Diary.....	46
Висновки до 2 розділу.....	50
ВИСНОВКИ.....	50
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	53

ВСТУП

Загальнонаціональна мова неоднорідна і являє собою систему систем, в яку, крім прийнятої строго нормованої літературної мови, входить безліч мовних варіантів. Нормативна англійська (Standard English), а також її орфоепічна норма Received Pronunciation володіють найбільшим престижем, і саме її вчать як іноземну мову за кордоном. Однак останнім часом в Англії відзначається все більш зростаючий престиж діалектів і прагнення носіїв мови до збереження діалектної варіативності в англійській мові.

Престиж того чи іншого варіанту залежить від соціальних умов, від ставлення до нього самих носіїв мови, тому сучасна соціолінгвістична ситуацію представляється перспективною для вивчення через призму сприйняття мовних варіантів носіями англійської мови. Переважна роль усної мови в ідентифікації та активізації того чи іншого ставлення носіїв англійської мови до діалектів дозволяє нам зосередитися на фонетичних особливостях одного з діалектів – Estuary English. Цей діалект порівняно маловивчений, так як потрапив в поле зору дослідників не так давно.

Наше дослідження присвячене проблемі співвідношення «мова – діалект» в сучасній англійській мові (на прикладі англомовних фільмів).

Актуальність вибору об'єкта дослідження пов'язана зі зростаючим інтересом дослідників до людини як до суб'єкта з емоційно-чуттєвим сприйняттям світу. Лінгвісти все частіше цікавляться не тільки тим, що сказано, але і тим, як людина ставиться до сказаного і до того, що говорить. Це дослідження виконано в рамках досліджень в області відносин до мови (language attitude studies), напрямку, який вважає ставлення носіїв мови до мови і її носія важливим фактором в розумінні розвитку мовної ситуації.

Теоретичною основою послужили основні роботи з соціолінгвістики (А. Hughes, Р. Kerswill, W. Labov, Р. Trudgill, Е.І. Мячинська), діалектології (Р. І. Аванесов, Л. І. Баранникова, О. І. Бродович, Е. І. Мячинська, J. Chambers, Р. Trudgill, М. Wakelin) і в області ставлення до мови (Н. Bishop, N. Coupland, Н. Giles, R. Lippi-Green, D. Preston).

Мета роботи полягає в тому, щоб визначити проблему співвідношення «мова – діалект» в сучасній англійській мові (на прикладі англомовних фільмів).

Відповідно до вказаної мети в роботі вирішуються такі **завдання**:

1. Визначити особливості стандарту на тлі розмаїття діалектів;
2. Проаналізувати проблему мовної варіативності і мовної норми;
3. Описати поняття діалекту і його функціонування;
4. Дослідити діалект Estuary English та його вплив на нормативну англійську мову;
5. Проаналізувати особливості використання Estuary English в фільмі Bridget Jones's Diary.

Об'єктом дослідження виступає співвідношення «мова – діалект» в сучасній англійській мові (на прикладі англомовних фільмів).

Предметом дослідження є англійські діалекти, які використовуються у сучасних фільмах.

Матеріалом дослідження став художній фільм «Bridget Jones's Diary».

При вирішенні поставлених завдань застосовувалися такі **методи** лінгвістичного аналізу: реферативний аналіз, слуховий аналіз усної мови, порівняльний аналіз лінгвістичного і екстралінгвістичного матеріалу.

Теоретична значимість роботи визначається її внеском у вивчення соціолінгвістичної ситуації в Англії і оцінки становища діалектів щодо нормативної англійської.

Практична значимість роботи полягає в тому, що її результати можуть бути використані в курсах з соціолінгвістики, а також в тому, що вона вносить певний внесок у розуміння впливу на соціолінгвістичну ситуацію ЗМІ, зокрема, телебачення.

Структура роботи. Робота складається зі вступу, двох розділів, висновків та списку використаної літератури.

РОЗДІЛ 1. СПІВВІДНОШЕННЯ ДІАЛЕКТУ І НОРМАТИВНОЇ МОВИ В СУЧАСНІЙ СОЦІОЛІНГВІСТИЧНІЙ СИТУАЦІЇ АНГЛІЇ

1.1 Особливості стандарту на тлі розмаїття діалектів

Одне з визначень стандарту EL вказує на те, що стандарт - національний діалект, який використовується у пресі, викладається в школах, це норма для словників і граматик. У межах кожного національного варіанта стандарт однорідний в граматиці, лексиці, правописі, пунктуації [53]. Пітер Траджілл зазначає, що процес стандартизації складається з націленості (прийняття рішення про те, який варіант мови використовувати представникам нації для різних цілей комунікації), кодифікації (надбання єдиної впізнаваної і встановленої форми мови) і стабілізації надбаного стандарту [55].

Standard English (далі SE) – термін, який позначає як використання мови, так і мовної ідеал для «хороших» або «освічених» користувачів [18,29]. Визначення має на увазі обмеження за критерієм географічного поширення: використання SE тільки британцями, або англійцями, або жителями південної Англії, або ж вживання EL освіченими людьми в північній Америці і в Британії в цілому.

Дехто відзначає, що SE функціонує у всьому англомовному світі. Для когось SE це моноліт з більш-менш суворими правилами і нормами, для інших – ряд переплечених варіантів, так, наприклад, американський варіант SE і відмінний від британського SE, і схожий з ним. Термін виступає як негативний, позитивний і нейтральний, але в будь-якому випадку – позначає незаперечно важливе явище.

«Загальна англійська (під яким ім'ям вона не була б відомою) є варіантом англійської, яка очевидно пізнавана в нашому суспільстві як престижний варіант» [12,41]. SE, безсумнівно, вступає в опозицію з іншими варіантами мови

в різних площинах зіставлення. Слід зазначити протиставлення між поняттями «стандарт» і «діалект», «стандарт» і «нестандарт», нарешті, «стандарт» і «субстандарт» [23,194]. Дослідники одностайні в тому, що SE – варіант мови, який представлений меншістю своїх носіїв. Таким чином, «стандарт» не означає «той, який ми чуємо найчастіше» [31].

Пітер Стревенс, британський дослідник в галузі прикладної лінгвістики, зазначає, що поняття «стандарт» можна застосувати до граматики, лексики, письма, друку, але не до вимовної сторони мови [54]. Однак така точка зору є відносно новою і не претендує на універсальність, хоч і знаходить все більше фактичних доказів у дослідженнях, присвячених згаданим суперечливим особливостям еволюції стандарту як єдиного і цілісного базового шару мовної системи EL.

Так, кілька десятиліть тому лінгвісти підкреслювали, що Британська версія SE, Received Pronunciation (далі RP), є єдиною для всіх, хто використовує англійську мову, без урахування місця походження носія мови [10]. Питання про те, чи включає, чи може і чи повинна включати SE вимовні норми, залишається найбільш суперечливим у переліку багатьох непростих питань, що асоціюються з терміном «стандарт». Мова або варіант мови фіксується в граматиках, словниках і такому культурному надбанні, як літературний канон.

Деякі дослідники виступають за прийняття різних національних стандартів EL, інші ж бачать множинність стандартів і саме існування терміна «Standard Englishes» руйнівними для мовної системи. Консенсус полягає в тому, що в один і той же час співіснує і є впізнаваним і визнаним ряд національних стандартів поряд з єдиним повсюдно прийнятим міжнародним стандартом, який відноситься до всіх інших, є стандартом стандартів.

Мовна ситуація щодо стандартного варіанту EL унікальна з кількох причин. По-перше, так звана стандартна форма EL не є тим варіантом, який вживає більшість, але тим, що з другої половини 17 століття асоціюється з

приналежністю до високого соціального класу, найбільш освіченого, багатого і впливового [31]. Стандарт EL – винахід 18 століття [13]. Викладання в англійських школах ведеться на стандарті EL з 18 століття. До 19 століття сформувалося два національних лінгвокультурних полюса EL – Британія і Америка, варіанти мови характеризувалися широкими відмінностями у вимові, були близькі в граматиці, мали невеликі, але помітні відмінності в правописі і лексиці [9]. SE – один з багатьох варіантів EL. Багато жителів Великобританії використовують нестандартні форми EL, які є частиною всієї мовної системи EL. Таким чином, стандартна форма мови є лише частиною мови в її різноманітні варіантів.

Так, Пітер Траджілл наводить приклад того, як два професори можуть вести розмову на стандартному, коректному, правильному варіанті EL, однак, комунікація буде здійснюватися на вимовному варіанті того регіону, де вони проживають [55]. Г. В. Лашкова зазначає, що «невірно уявляти собі мову носіїв мовою як абсолютно однорідну і що складається тільки з стандартів і норм вимови на всіх мовних рівнях і у всіх мовних ситуаціях» [11]. По-друге, стандартний варіант EL є поняттям, складним для визначення, оскільки не існує офіційного регулятора (на відміну від багатьох інших мов). Стандарт EL часто визначають як форму мови, прийняту в якості національної норми в англомовних країнах.

На думку Ганнел Мельхерс зараз не існує (поки що) міжнародного стандарту EL, на який можна було б посилатися [43]. Таким чином, відносно EL «стандарт» не означає найбільш часто вживаний. Він не насаджується насильно і не є свідомо спроектованим.

У Великобританії виділяють в рамках стандарту SE такі форми, як, United Kingdom Standard English та Scottish Standard English [11]. Що стосується вимовного стандарту RP, він визначається як такий, що відноситься виключно до фонетики, але не має нічого спільного зі стандартом EL в плані граматики і

лексики [44]. Standard English та RP помилково ототожнюють, так як поняття в певній мірі схожі. SE – «варіант англійської мови, який в загальному використовується при професійному письмі в Британії (або, в більш вузькому визначенні, в Англії або на південному-сході Англії) Standard British English іноді використовується як синонім для RP» [5]. RP – мовний варіант, який вважається правильним, належним, за визначенням, даним ще в 18 столітті, це «теоретично прийнята, визнана правильною вимова літературної англійської [26].

У 20 столітті поряд з цим терміном вживалися такі поняття, як тотожні йому: Received Standard English (або Received Standard) і Public School English (Henry Cecil Wyld); Public School Pronunciation (Деніел Джонс) переважно до використання терміна як такого; General British в словнику Oxford Advanced Learner's Dictionary (3-є видання 1974 г., де він протиставлений General American); standard southern pronunciation; and standard (spoken) British English. Існує думка, що RP є найбільш обговорюваним вимовним варіантом в світі [8]. Фахівці, що вивчають англійську мову на професійному рівні, визначають RP як «королівська англійська», «англійська BBC», і «англійська державних загальноосвітніх шкіл». Представники середнього класу ідентифікують її з «вимовою на BBC» та «шкільною вимовою», робітничий клас пов'язує його з «... говорити належним чином» або «говорити шикарно».

В Англії RP також називають стандартною англійською, що підкріплює відому плутанину в термінах [8]. Багато американців захоплюються британською вимовою, якою володіють освічені люди, і навпаки, досить велика кількість жителів Британії не виявляють позитивне ставлення до RP. В свою чергу, шотландці, жителі Північної Ірландії та Уельсу сприймають її як ознаку соціального домінування в південній Англії. Значна частина англійців використовує вимовні варіанти, наближені до RP: модифіковані регіональні акценти і модифіковані RP.

Так, вимовні варіанти, які наближені до британського національного вимовного варіанту в інших країнах в Австралії, Ірландії, Новій Зеландії, Шотландії, Південній Африці часто називають Near-RP [9]. З 1970-80 рр. на телеканалі ВВС проявляється тенденція до використання регіональних форм в мові ведучих, хоча і модифікованих, при цьому регіональні акценти реєструються в мовленні радіоведучих, метеорологів і спортивних коментаторів.

RP має низку особливостей: будучи вимовною нормою вищого суспільства, RP не прив'язана географічно до жодного регіону Великобританії, що дозволяє вважати його соціальним акцентом. Всі носії мови, які володіють RP, говорять на стандартному варіанті EL, тоді як не всі говорять на стандартній формі мови, використовують у мові мовний стандарт верхівки суспільства [16]. За статистикою, представленою Пітером Траджіллом і Дженні Чешир «ймовірно, 9-13 відсотків британців говорять на стандарті» [55], а за статистикою Пітера Траджілла і Д. Кристала тільки 3-4 відсотки використовують RP (члени королівського сімейства, ведучі новин на каналі ВВС, а також люди, що належать до верхівки суспільства).

В межах самого RP виділяють три варіанти: general RP (загальноприйнятий літературний стандарт), conservative RP (консервативний літературний стандарт), advanced RP (просунутий літературний стандарт) [56]. Дж. Уеллс стверджує, що витіснення RP зі сфери мас-медіа свідчить про втрату актуальності таких ознак, як відсутність регіонального забарвлення і соціальної маркованості приналежності до вищого класу суспільства, завдяки яким RP утвердився і уніфікувався як престижний стандарт [56].

Взаємодія географічно нейтрального стандарту і регіональних діалектів складається на користь останніх, і цю тенденцію можна назвати прогресуючою і тією, що зачіпає всі сфери комунікації, в тому числі і що здійснюється в сфері засобів масової інформації та офіційного спілкування. Сформований в Лондоні

в 80-х роках 20 століття Estuary English (EE), EL гирла Темзи починає витісняти RP, так як нівелює соціальну диференціацію і значимість соціального походження. У варіанті не акцентується приналежність до вищого класу, і варіант вимови гирла Темзи сприймається як нейтральний, оскільки не викликає негативних асоціацій, відповідає очікуванням молоді, нівелює регіональний акцент [58].

К. А. Мележик дає наступну характеристику цього процесу: «оскільки діалект Устя поступово поширюється на всі соціальні класи, роль вимови як інструменту соціальної дискримінації йде в минуле» [13, с. 56]. Д. Крістал зазначає: «Якщо вам не пощастило мати такий акцент [RP], вам краще постаратися «знизити» його і зробити більш прийнятним для оточуючих»[32,46].

Таким чином, EE все більше впроваджується в сферу діалектів англійської мови. Прийнято виділяти кілька факторів, що визначають перспективи розвитку EE: зростання кількості освічених людей - вихідців з низів, нейтралізація соціально-класових відмінностей серед молоді, традиційне розширення норм лондонських діалектів на території поширення сусідніх діалектів [3,60]. В соціолінгвістиці представлено кілька думок про те, що через кілька років EE витіснить RP. Прихильники кажуть про природний розвиток мовної ситуації, і противники - про те, що EE псує освіту молоді з екранів телевізора [2,13].

Д. Розуорн вказує на ряд причин, що сприяють поширенню EE на сьогоднішній день. Серед них автор вказує на міграцію жителів Лондона в інші міста, де місцевий мовний варіант вважався більш престижним, ніж традиційні діалекти; радіо і телебачення, стає незалежним від засилля єдиного вимовного варіанту; зрушення в бік мовного комфорту і компромісу.

Таким чином, ті, хто говорять на високому стандарті RP пристосовують своє мовлення до ближчого місцевого варіанту, «зверху вниз», і навпаки, ті, хто говорять на місцевих вимовних варіантах, пристосовуються «знизу вгору» до

зразка освіченого населення [51]. На сьогоднішній день існує тенденція до сприйняття RP як застарілого, однак, його досі пов'язують в приналежності мовця до успішного прошарку суспільства. RP поступово витісняється з різних сфер комунікації в зв'язку з потребою нівелювати соціальні відмінності на користь деяких регіональних діалектів, зокрема, лондонського EE.

RP як еталонний мовний варіант представляє найбільший інтерес серед англословних варіантів. При цьому безліч варіантів EL по всьому світу (World Englishes) знаходять право на все більш широке функціонування і поширеність через свою затребуваність внаслідок глобалізації і потреби в зміцненні спілкування між країнами світу, виступаючи в якості вимовних варіантів, що має строгу ідентифікацію з певним соціальним класом. Сучасна британська вимова норма втрачає свій престиж і в певних контекстах сприймається як архаїчна. Саме тому виникає гостра необхідність вивчення інших вимовних стандартів, які мають передумовами для того, щоб претендувати на статус нової вимовної норми в майбутньому.

1.2 Проблема мовної варіативності і мовної норми

У межах однієї мови достатньо, як відомо, зіставити способи говоріння та письма, щоб переконатися, що вони за своєю суттю є двома її, певною мірою, автономними підсистемами. Отже, будь-яка конкретна мова містить у собі, зазвичай, кілька різновидів. Наприклад, англійська мова Великої Британії відрізняється від американської або австралійської. У свою чергу, в самій Великій Британії існують різновиди англійської мови Англії, Шотландії, Уельсу й Північної Ірландії. При цьому, чим глибше ми пізнаємо закономірності функціонування й розвитку мови, тим більше переконуємося, що варіювання мовної системи є її нормальним органічним станом, оскільки кожна мова змінюється в часі і просторі [16,38]. Навіть в одномовних країнах, які

зустрічаються вкрай рідко, комунікативна ситуація може бути досить складною внаслідок наявності мовних різновидів.

вивчаючи процес формування мовних норм, необхідно, як зазначає Г. В. Степанов [145,225-226], зважати на такі аспекти: виникнення потенційних можливостей різної реалізації мовних засобів, які надаються мовою як системою; прийняття, усвідомлення тих або інших засобів мовного вираження як правильних, зразкових. Перший аспект являє собою об'єктивні умови виникнення мовної норми, у той час як другий характеризується оцінкою конкуруючих з погляду правильності / неправильності, зразковості / незразковості об'єктивних норм [145, 226]. Отже, йдеться про двоїстий характер норми. Недивно тому, що поняття мовної норми розглядається в 16 лінгвістиці у двох площинах.

Вперше розходження між двома розуміннями норми було чітко підкреслене Е. Косеріу, а саме:

1) норма як результат історично й соціально зумовленого узусу певних стереотипних моделей використання мовних засобів [10]. Аналізуючи норму під таким кутом зору, слід зазначити, що її характерною рисою, виступатиме той факт, що мовна норма існує у свідомості мовців не сформульованою, тобто як навичка; 2) норма як результат цілеспрямованого регулювання мовного життя з боку суспільства й суспільних інститутів [3,13].

У процесі становлення мовної норми доцільно розмежовувати два шляхи її формування:

1) нормалізація, тобто стихійні селективні процеси та 2) кодифікація або свідомі селективні процеси [17, 38-41]. Таким чином, норма як результат узусу властива різним мовним утворенням – і літературній мові, і територіальним діалектам, і соціальним, і професійним жаргонам. Тоді норма як результат цілеспрямованої кодифікації притаманна лише літературній мові, оскільки ні діалект, ні жаргон не є об'єктами свідомої культивування.

Варіативність у сучасному мовознавстві тлумачиться як загальна соціальна властивість і спосіб існування мовної системи й мовної норми. Вона є наслідком еволюції мови, пов'язаним з її історичним характером. Тому норма літературної мови змінюється. При цьому проблема норми та варіативності й виникає саме в період співіснування мовних варіантів, тобто декількох різних реалізацій однієї мовної одиниці [17,13]. Поняття мовної зміни, або варіативності, прийнято відносити також до двох областей: внутрішньомовної історії, або історичної лінгвістики – реконструкції прамов на основі наявних історичних пам'яток; зовнішньомовної історії, «історії мови», яка відображає зміни у структурі мови в її зв'язку із соціально-економічним оточенням[40, 29].

Поняття варіативності слід вводити по відношенню до слова лише за умови одночасного врахування матеріальної та змістової ознак мовної одиниці і таким чином визначати варіант слова як регулярно відтворювані його видозміни, які зберігають тотожність морфолого-словотвірної структури, лексичного та граматичного значення і які відрізняються або фонетично, або формотворчими афіксами. На відміну від цього варіантність слід розглядати як наслідок мовної еволюції.

З погляду вузького трактування, варіюючі елементи не мають помітних відмінностей в аспекті діячності, норми, стилю, прагматики. До них відносять орфографічні, фонетичні, морфологічні, словотвірні, синтаксичні варіанти, які є легко взаємозамінними й позиційно зумовленими. За широкого трактування варіантності, розрізняють національно-державні варіанти мови, варіантність соціолектів (наприклад, за професійною приналежністю), вікову мовленнєву варіантність, варіантність чоловічого та жіночого мовлення [17,10-11]. Іншими словами, лінгвістична варіантність мови має простежуватися на двох її рівнях: суто мовному та на соціокультурному, а, отже, вивчення варіантності на різних рівнях мовної системи [39,72] не слід обмежувати аналізом окремих фактів або

їхніх певних груп, воно повинно проводитися в рамках загальної теорії, коли вся специфіка мовних одиниць виявляється саме у взаємодії.

Відомо, що взаємодія з середовищем є однією з найважливіших функцій будь-якої системи, що значною мірою визначає її внутрішню будову. Зважаючи на це, польський лінгвіст Л. Забродський зазначає, що серед факторів, які впливають на процеси диференціації та конвергенції мов, можна назвати зміни, що відбуваються у двох видах груп носіїв мови: комунікативна спільнота і мовна спільнота [31,101-112]. Наявність комунікативної спільноти здійснює вирішальний вплив на виникнення і розвиток відповідних комунікативних засобів. Вона виникає тоді, коли щонайменше між двома індивідами відбувається спілкування. На відміну від неї, мовна спільнота зароджується у межах групи осіб на основі єдності мови як засобу спілкування.

У разі, коли учасники спільної діяльності користуються різними мовами протягом певного історичного часу, відбувається взаємовплив мов, результатом якого стає тенденція до конвергенції. При розділенні певної мовної спільноти на дві або більше комунікативні спільноти має місце прояв тенденції до диференціації цієї мови, тобто відбувається мовна дивергенція. Характеризуючи особливості розвитку та функціонування мови, Л. Забродський акцентує увагу на притаманні їм такі причини та наслідки дивергенції, коли:

а) в кожній новоствореній комунікативній спільноті виробляються специфічні форми і структури суспільного устрою, виробництва та культури, внаслідок яких і виникають нові потреби в номінації, що задовольняються автономно;

б) у випадках обмеження новоутворених комунікативних спільнот державними кордонами самі кордони є перешкодою вільного розповсюдження мовних інновацій за межі цієї спільноти;

в) у кожній із взаємодіючих комунікативних спільнот існує певна мовна ситуація, своя специфіка співвідношень цієї мови з іншими 21 контактуючими

мовами як усередині спільноти, так і за її межами, що також сприяє дивергенції мовних різновидів [31, 6-7].

Мовний стандарт визначається [7, 32] як зразкова, нормалізована мова, норми якого сприймаються як «правильні» і загальнообов'язкові і який протиставляється діалектам і просторіччю. Термін «літературна мова» як позначення стандартної, обробленої форми мови, хоча і досить поширений, аж ніяк не є єдиним. В англо-американській традиції широко використовуються терміни «мовний стандарт», або «стандартна мова». [5,62]. У німецькому мовознавстві з тим же значенням вживаються терміни *Schriftsprache* «письмова мова», *Gemeinsprache* «спільна мова», *Einheitssprache* «єдина мова».

Т. Бокс [28, 201-206] розглядає літературну (стандартну) англійську мову як стандартизований нередукований різновид англійської мови, що належить колективу її споконвічних носіїв, що володіє автономністю і, природно, має фактичні і кодифіковані норми. Норми вживання цього різновиду характеризуються значною спільністю граматики, лексики, риторики, поряд з високим ступенем терпимості по відношенню до фонологічної варіативності.

Н. Б. Мечковська [14, 33-36] підкреслює, що літературна мова – це тільки одна з співіснуючих норм загальнонародної мови, і всі форми існування загальнонародної мови (літературна мова, територіальні і соціальні діалекти, просторіччя, професійна мова, молодіжне арго і т.п.) складають мовну норму соціуму. Природа мовних норм однакова і в літературній мові і в діалектах або арго, оскільки головне, чим створюється саме явище мовної норми, – це наявність «мовного ідеалу».

Як стверджує С. М. Ервін-Тріпп [47,44], для «стандартної мови альтернативними кодами можуть бути місцеві діалекти і інші нестандартні варіанти мови, соціально обумовлені варіанти мови, тобто ті мовні альтернанти, які лінгвісти розглядають як вільні або факультативні варіанти в межах коду». Літературна мова - це тільки одна з співіснуючих норм загальнонародної мови,

причому, в реальності не завжди найпоширеніша. Н. Б. Мечковська відзначає п'ять істотних відмінностей між нормою літературної мови і нормами нелітературних варіантів мови:

1. Не дивлячись на свій генетичний зв'язок з локальною діалектною базою, літературна мова виникає як принципово наддіалектна форма існування мови, і, з плином часу, літературні мови стають основною формою існування загальнонародних мов - як за різноманітністю своїх соціальних функцій, так і за місцем в мовному спілкуванні всіх мовців.

2. В силу найбільшої соціальної значущості літературної мови (в порівнянні з іншими формами існування загальнонародної мови) норми літературної мови володіють найвищим престижем у суспільстві.

3. Кодифікація норми можлива тільки стосовно до літературної мови, і це відрізняє літературну мову від інших форм існування мови: по-перше, вона втілена, практично реалізована в певному корпусі класичних (зразкових) текстів; по-друге, норма записана в вигляді переліків правильних слів, форм і конструкцій, а також у вигляді правил і характеристик в нормативних граматиках і словниках.

4. Норма літературної мови, на відміну від норм нелітературних різновидів мови, найбільш стійка перед впливом конкуруючих норм (діалектів, просторіччя, аргю). При цьому непроникність літературної норми для діалектизмів з плином часу зростає.

5. Норма літературної мови більш певна, диференційована, ніж норми територіальних і соціальних діалектів. [14,30-33]

В. П. Коровушкін [9,20-21] висунув близьку до тез Н. Б. Мечковської концепцію мовної норми, згідно з якою нормативність літературної мови, діалектів і просторіччя різниться перш за все в тому, що перша має письмово зафіксовані норми, стабільність. Їх обов'язковість і усвідомленість закріплюється кодифікацією - реєстрацією сукупності правил, що забезпечують

регулярне відтворення в мові зразкового варіанта мови. Норми «нелітературні» створюються варіативним узусом, письмово не зафіксовані і не кодифіковані. Він називає кодифіковану норму літературного стандарту соціально-стилістичною нормою першого рівня, а узусну норму діалектів і просторіччя – соціально-стилістичною нормою другого рівня. Норми обох рівнів співіснують в трьох основних видах своєї взаємодії:

- а) переважання норми першого рівня;
- б) паритетне варіювання норм;
- в) переважання норми другого рівня.

Дійсно, діалекти мови та літературний стандарт (зразкова, нормалізована мова, норми якої сприймаються як «правильні» і загальнообов'язкові і який протиставляється діалектам і просторіччя), нерозривно пов'язані не тільки тому, що діалектна мова виникає, зокрема, і на основі стандарту, як це має місце з новими англійськими соціолектами, а й тому, що, як правило, мовний стандарт складається на основі діалектної мови. Підкреслимо, що літературний стандарт англійської мови не є винятком. В Англії 14-15 ст. налічувалося безліч місцевих діалектів, але в міру того, як зміцнювалося адміністративно-політичне та економічне становище столиці країни, сформувався мовний стандарт – лондонський діалект, що склався на перетині центральних і південно-східних діалектів. З плином часу на основі лондонського діалекту розвивається, нормалізується і кодифікується національна літературна мова – мова державних інститутів, на якому говорила освічена частина населення країни.

Ступінь відмінності діалектної мови від літературного стандарту визначається цілою низкою чинників: історією виникнення та розвитку діалекту, соціально-економічною структурою суспільства і т.п. У багатьох випадках в діалектній мові можна виявити норми мови, які вже вийшли з ужитку в мовному стандарті. Мовні норми соціолекту складаються на основі регулярних індивідуальних реалізацій численних ідіолектів на рівні

індивідуальної мови, яка співвідноситься з реальними мовними актами; а рівень норми пов'язаний з усіма існуючими реалізаціями, як традиційними, так і нетрадиційними [10,128-133]. Всі існуючі реалізації в сукупності утворюють рівень норми. Ті ж реалізації, які самим суспільством визнані як правильні, утворюють норму у вузькому сенсі слова, норму як правильну мову». [9,169].

А. Д. Петренко стверджує, що «допустимі відхилення в мовленні носіїв мови визначаються їх опосередкованим поданням про мовну норму і можуть бути результатом цілого ряду факторів - діалектної прихильності, культурного рівня, соціального та професійного середовища спілкування, вікових особливостей і т.п.» [19,398]. Норма в широкому сенсі слова – це не тільки історично прийнятий вибір одного з функціональних варіантів мовного знака [15, 40-41], не тільки результат мовленнєвої діяльності, закріпленої в «зразках», а й створення інновацій в умовах їх зв'язку з потенційними можливостями системи мови, з одного боку, і з реалізованими, усталеними зразками, з іншого [8, 9].

Визначення стандартного і нестандартного, нормативного та ненормативного в сучасній англійській мові дозволяє уточнити статус територіальних типів варіативності, в число яких входять територіально-соціальні діалекти. Соціальний і функціональний типи варіативності літературної мови вважаються найбільш рухливими і справедливо відносяться до характерних ознак поліфункціональної живої літературної мови. Соціальні діалекти характеризуються наборами соціолінгвістичних змінних, специфічних кількісних і якісних відмінностей, які відповідають стратифікації певного класу [53, 5]. Стандартизація варіанту англійської мови, на думку П. Траджен, складається з процесів детермінації, кодифікації і стабілізації. Детермінація мови відноситься до тих рішень, які необхідно прийняти щодо вибору певного діалекту або варіанту цієї мови для певних цілей в даному суспільстві або мовному колективі. Кодифікація є процесом,

протягом якого варіант мови набуває суспільно визнану фіксовану форму: результати кодифікації фіксуються в словниках і підручниках граматики. Стабілізація - це процес консолідації і закріплення до того «дифузного» варіанту мови [54, 118].

В англійській і американській соціолінгвістиці ведеться широка дискусія щодо змісту найважливішого поняття «стандартна або стандартизована англійська мова». Перш за все, підкреслюється, що цей термін не має на увазі мовний стандарт, тому що в Великобританії для позначення стандартної вимови середнього класу використовується термін *Received Pronunciation*, а в США – *Standard American Pronunciation*. Зазначимо три основних відмінності стандартної англійської мови. По-перше, він не пов'язаний з якою-небудь національно-державною територією. По-друге, стандартна англійська мова також не є функціональним стилем, тому що в будь-якому мовному колективі кожен мовець зазвичай володіє набором мовних альтернатив, реалізованих їм залежно від соціальної ситуації [11,48].

Г. В. Лашкова [11,19] підкреслює, що одним з фундаментальних принципів соціолінгвістичних досліджень є розуміння того, що немає носіїв мови, які говорять тільки одним функціональним стилем, тобто кожен мовець проявляє варіативність фонологічних і синтаксичних правил відповідно до безпосереднього контексту мовної ситуації. При цьому індивідуальний набір функціональних стилів, що проявляється в переході від формальних мовних ситуацій до неформальних і навпаки, обумовлений особистим досвідом, освітнім рівнем, здатністю оперувати засобами рідної мови. По-третє, як наполягає П. Траджен [55, 123], стандартна англійська мова не є і регістром. Під регістром він розуміє варіант мови, який використовується в певній галузі знання або діяльності, наприклад регістр математики, регістр медицини або регістр любителів голубиноного полювання. В англійській мові уявлення про регістри обмежується спеціальною лексикою, хоча в таких окремих регістрах,

як реєстр юриспруденції, можуть мати місце і специфічні синтаксичні структури. Володіння певним реєстром дозволяє ідентифікувати соціально-професійний статус мовця. Відображаючи позицію більшості британських соціолінгвістів, П. Траджен вважає стандартну англійську мову лише одним з багатьох діалектів англійської мови, які, будучи невід'ємними складовими його діалектного простору вважають переважну частину його словника, граматики і вимови нормою.

Однак стандартна англійська мова виступає як найважливіший в соціальному, інтелектуальному і культурному аспектах діалект в силу цілого ряду факторів. На відміну від територіальних діалектів і соціолектів з ним не асоціюється певний набір особливостей вимови. На противагу територіальним і соціальним діалектам він не є складовою частиною географічно фіксованого діалектного континууму, хоча за своїм походженням він пов'язаний з чітко окресленим регіоном південного сходу Англії і Великого Лондона. Як заявляє П. Траджен [5, 126-127], сучасна стандартна англійська мова є соціальним діалектом в чистому вигляді, тому що на ньому говорять 12-15% населення Великобританії, які концентруються у верхній частині соціальної шкали. Це соціальний діалект, який пройшов процес кодифікації, протягом якого він набув суспільно визнані форми, закріплені в інституційних стандартах.

Поліваріантна англійська мова представлена цілим рядом таких стандартних або стандартизованих діалектів (кожен - на своїй національній території). Наприклад, про стандартну американську англійську (Standard American English), стандартну британському англійську (Standard British English), стандартну індійську англійську (Standard Indian English), стандартну австралійську англійською (Standard Australian English), стандартну філіппінську англійською (Standard Philippine English) можна сказати, що всі вони є стандартними або стандартизованими діалектами англійської мови.

Нестандартний діалект, подібно стандартному, має повний набір словника, морфології, синтаксису, вимовних норм, але не користується підтримкою державних інститутів. Це, наприклад, територіально-соціальний діалект Лондона і південно-східного ареалу Англії, який отримав назву «діалект Устя» і вперше описаний в 1980-их рр. 20 с.

Нестандартний діалект відрізняється як від стандартної мови, так і інших нестандартних діалектів не тільки кількісно, тобто діалект А може мати характеристики, яких немає у діалектів В і С, а й якісно. Діалектні відмінності не відображають, всупереч розхожій думці, результат недбалої провінційної мови, а носять регулярний і систематичний характер. Власне терміни діалект і соціолект не мають негативної конотації, тобто є нейтральними і описують варіанти мови, які використовуються певними спільнотами людей. Якщо той чи інший діалект або соціолект розглядається як більш-менш престижний в певних колах, це є результатом дії зовнішніх соціально-політичних чинників [15, 154].

Поняття норми і стандарту, нормалізації і стандартизації в рівній мірі відносяться до літературної англійської мови і стандартній англійській вимові і до кожного з діалектів і є діалектами акценту, хоча мають принципово різний характер. Якщо нормалізація літературної мови складається з процесів детермінації, стабілізації і кодифікації, то нормалізація діалекту або соціолекту складається з процесів детермінації і стабілізації. Детермінація діалекту або соціолекту, як видається, це не процес прийняття рішень щодо його вибору для певних цілей в даному мовному колективі, а результат дії географічних, соціально-політичних, економічних факторів. Стабілізація діалекту або соціолекту є обов'язковою умовою закріплення його територіально-соціального статусу. Це процес, протягом якого він набуває суспільно визнану в даному мовному колективі фіксовану усну форму, а результати його стабілізації можуть фіксуватися в спеціальних словниках і граматиках.

1.3 Поняття діалекту і його функціонування

Сучасна лінгвістика розрізняє варіанти національної мови і її територіальні діалекти. Поширившись на території іншої держави, мова набуває специфічних фонетичних, лексичних, граматичних рис і стає особливим різновидом. У сучасному мовознавстві такі різновиди літературних мов прийнято називати варіантом мови (або національним варіантом мови) [1].

Термін «варіант» позначає стан відмінності, тобто неідентичності, літературної мови на національному рівні. Національні варіанти стають адаптованими видами літературної мови, що видозмінилися враховуючи потреби, традиції і умови певної нації. Стандарт англійської мови – це мова, яка викладається в школах і університетах, використовується засобами масової інформації, якою розмовляють освічені люди; це така форма англійської, яка є сучасною і літературною, по суті, є уніфікованою і загальноприйнятою, де б вона не використовувалася [6,148].

У лінгвістиці відомі два підходи, на основі яких трактують поняття «діалект», а саме: функціональний, яким послуговуються переважно вітчизняні та пострадянські вчені, та структурний – розповсюджений у західній філології. При цьому під час аналізу сутності поняття «діалект» у площині його функціонального навантаження в коло уваги дослідника мають потрапляти такі щільно пов'язані з ним поняття, як «літературна мова» та «варіант». У свою чергу, аналізуючи структурні особливості діалекту, необхідно звертатися до поняття «акцент».

Розглядаючи це питання, зазначимо, що літературна мова є основною, наддіалектною формою існування мови, що характеризується більшим ступенем дослідженості, поліфункціональністю, стилістичною диференціацією й тенденцією до регламентації, тобто до стандартизації та підпорядкуванню правилам. За своїм культурним і соціальним статусом вона протистоїть

територіальним діалектам, просторіччям та різним типам побутово-розмовного койне, тобто функціональним типам мови, які використовуються як основний засіб повсякденного спілкування з широким діапазоном комунікативних сфер в умовах регулярних соціальних контактів між носіями різних діалектів або мов.

Статус літературної мови та його більше або менше функціональне навантаження залежать від закріплення окремих сфер спілкування за тією або іншою формою існування мови, інакше кажучи, від мовної ситуації, характеру й числа її компонентів. Так, у випадках панування територіальних діалектів у сфері усного спілкування літературна мова виявляється обмеженою сферою писемності, як це спостерігалось в багатьох країнах у різні історичні періоди, а в деяких випадках така ситуація зберігається і до тепер [18,57].

Типовими ознаками літературної мови є:

- 1) нормативна обробка у плані відбору, регламентації та удосконалення норм;
- 2) відносна універсальність;
- 3) певна монополія в сенсі охоплення різних підрозділів певного народу (хоча можливим є обслуговування певного народу двома і більше рідними літературними мовами);
- 4) максимальна стилістична диференційованність [4,53].

До цього переліку ознак слід також звертати увагу на:

- 1) опрацьованість;
- 2) унормованість;
- 3) стабільність;
- 4) обов'язковість для всіх членів суспільства, які володіють цією мовою;
- 5) стилістичну диференційованність;
- 6) універсальність;
- 7) наявність усного та писемного різновидів мови [54,57-64].

Під термінами «діалект» і «варіант» О. О. Бубеннікова розуміє [4,18] різновиди або форми мови. Проте, поняття «варіант» частіше використовується нею на позначення стану неідентичності літературної мови на національному рівні. Національні ж варіанти являють собою особливі форми адаптації єдиної літературної мови до умов, потреб і традицій нації. У цілому, в питанні співвіднесення термінів «діалект» і «варіант» найбільш чіткою й обґрунтованою вбачається позиція О.Д. Швейцера, який пропонує ієрархію таких понять, як «діалект», «варіант літературної мови» та «варіант національної мови». За його визначенням, діалект є територіально замкнутим різновидом мови, обмеженим сферою народнорозмовного мовлення й конфронтуючий нормованій літературній мові. Під варіантом літературної мови він розуміє територіальний різновид єдиної нормованої літературної мови. Варіант національної мови, на його думку, є сукупністю територіально обмеженого варіанта літературної мови й розташованих у межах його ареалу територіальних діалектів [22,19].

Діалект, на відміну від літературної мови, використовується на певній обмеженій території/області. Літературна мова має надтериторіальний характер, оскільки вона вживається в багатьох регіонах. Просторіччя, на відміну від літературної мови, складає усну народно-розмовну сферу мовної комунікації, і використовується тільки при неофіційному спілкуванні. Просторіччя є зрозумілими для всіх носіїв національної мови, на відміну від діалектів [3, 40].

Діалект – говір, мова, якою спілкуються між собою певна група людей пов'язаних між собою територією, фаховою або соціальною спільністю. Відтак, розрізняють територіальний і соціальний різновиди діалектів. Найчастіше поняття діалект уживають у значенні територіального діалекту, натомість на означення соціального діалекту уживають термін «соціолект» [14].

Ми зосередимо нашу увагу на терміні «територіальний діалект», який є різновидом мови, що характеризується відносною єдністю системи

(фонетичною, граматичною, лексичною) і використовується як засіб безпосереднього спілкування в колективі, що знаходиться на певній обмеженій території. Характерною рисою територіального діалекту є відносна структурна близькість, цей різновид національної мови є засобом спілкування людей, які об'єднані спільною територією, матеріальною і духовною культурою, історичними і культурними традиціями [1, 4].

До специфічних особливостей діалекту лінгвісти, окрім лексики і граматики, зараховують акцент. Тому, зокрема, хочемо зосередити увагу на терміні «акцент». Варто зазначити, що «акцент» використовується не лише на позначення наголосу в слові або фразі, але й для опису особливості вимови звуків мови людиною, що не володіє загальноприйнятою вимовною нормою певної мови. В цьому випадку акцент показує не тільки регіональну або соціальну ідентичність, але й особисту, специфічну і характерну для певного мовця фонетичну особливість вимови [4, 32].

Термін «місцевий акцент» використовується лінгвістами для характеристики діалектної вимови, відмінної від літературної вимовної норми певної мови. Проте термін «діалект», на відміну від терміна «акцент», є ширшим і не обмежується лише фонетичним аспектом мови, але включає ще й лексичний і граматичний аспекти. Діалект вважається різновидом мови, що використовується на певній території і відрізняється від стандартного варіанту наявністю певних структурних особливостей. Територіальні особливості діалекту можна охарактеризувати нестандартною вимовою звуків, слововжитком, граматичними формами і синтаксичними конструкціями [8, 136].

Мова Великобританії дуже багатогранна і неоднорідна. Сучасна англійська літературна мови складається з діалектів територій, що зараз є складовими частинами Об'єданого Королівства. Діалекти англійської мови систематизуються на основі регіонального критерію, відповідно до географічних зон півдня та півночі, а ті в свою чергу можна розподілити на

конкретні підзони. Класифікація сучасних англійських територіальних діалектів є досить важким завданням, оскільки межі діалектів є досить розмитими, а мовний стандарт все більше і більше проникає в сферу розповсюдження діалектної мови.

Інтернет енциклопедія Wikipedia [59] виділяє наступні великі групи діалектів, які в свою чергу поділяються на дрібніші підгрупи:

Північно-англійський (Nothern English), який включає йоркширський діалект (Yorkshire dialect) і позначився впливом мови вікінгів з характерною вимовою звуку /f/ замість /θ/; закінчення «-ing» вимовляється /ɪn/; /p, t, k/ між голосними супроводжуються твердим приступом (glottal stop); у словах зі звукосполученням «al» – talk, call вимовляється звук /ɑ:/; дифтонг /aɪ/ стає /eɪ/ – як у слові right /reit/ [49,35].

Східно-англійський (East Midlands English) діалект також зазнав значного впливу мови вікінгів. Вимова діалекту суттєво відрізняється від англійської літературної вимови. Наприклад: «It eent theirs; it's ourn!» (It isn't theirs; it's ours!) або «Avya gogga wi'ya?» (Is the wife with you?). Жителі східних регіонів часто заміняють слово «of» на «on». Наприклад, «There were two on em» (There were two of them) [50].

Західно-англійський (West Midlands English) діалект вважається найбільш віддаленим від англійської літературної вимови. Наприклад: слово «yes» носії діалекту вимовляють, як «aɪ»; місцева версія займенника «you» вимовляється /yow/, який римується з «now» [49,108]. Південносхідно-англійський (East Anglian English) діалект наближений до англійської літературної вимови. Його притаманними рисами є: дифтонг /eɪ/ змінюється на монофтонг /e:/ або дифтонг /iə/; монофтонг /i:/ вимовляється як дифтонг /eɪ/, як у слові fleece /fleɪs/; глоталізація глухих проривних /p, t, k/; опускання гортанного /h/; наявність світлого /l/ у всіх позиціях; використання /f/ замість /θ/, а також /v/ замість /ð/; звучання /n/ замість /ŋ/ у закінченнях «-ing» [49, 79].

Південно-англійський (Southern English), включає відомий діалект кокні, що є характерним для робочого класу Лондону. Для нього характерними рисами є ігнорування звуку /h/, вимова /f/ замість /θ/, та /v/ замість /ð/; звук /ð/ в початковій позиції або зникає, або замінюється звуком /d/ – them / (d)em/; /p, t, k/ вимовляються з сильним придихом; /t/ стає африкатою, перед якою з'являється звук /s/ – top /tsop/ [49, 265-266].

Південнозахідно-англійський (West Country dialects) діалект зазнав на собі певного впливу валлійської та корнської мов. Цей діалект є ротичним, тому його характерною особливістю є вимова звуку /ʀ/, яка схожа до вимови американської англійської; дифтонг /aɪ/ вимовляється наближено до /ɪ/; приголосна фонема /h/ не вимовляється на початку слова; закінчення «-ing» вимовляється /ɪn/; t-глоталізація – використання твердого приступу алофону /t/ у кінцевій позиції складу; кінцева літера «у» вимовляється як /eɪ/, наприклад, silly /sɪleɪ/; у словах, що містять літеру «г» перед голосною часто відбувається метатеза (перестановка звуків) – «gurt» (great), «chillurn» (children); в багатьох словах буква «l» наприкінці слова не вимовляється, наприклад, «an old gold bowl» звучатиме як «an ode goad bow»; кінцеве «а» реалізується звуком /w/ – cinema як «sɪnemaʷ» [5; 12].

Валлійський (Welsh English) діалект характеризується значним впливом валлійської мови у сфері граматики та словникового складу. На території Уельсу поширені дві мови – валлійська і англійська, при чому в міських районах англійська переважає і вивчається в школах як друга мова. Валлійський діалект значно відрізняється від орфоепічної норми (Received Pronunciation). Основними фонологічними відмінностями є:

а) у голосних звуках – вимова звуку /æ/ замість /ɑ:/; дифтонг /eɪ/ замінюється на монофтонг /i:/; звук /ɪ/ вкінці слів замінюється довгим /i:/;

б) у приголосних звуках – приголосні в інтервокальній позиції подвоюються; глухі проривні вимовляються з сильним придихом; оскільки

валлійський діалект є неротичним, то звук /r/ є так званим «флепом» (хлопаючим звуком) [49, 270].

Шотландський (Scottish English) діалект відчутно змінився під впливом шотландської мови. Для діалекту характерна вимова звуку /r/, на зразок американської англійської. Сьогодні освічені шотландці розмовляють видом шотландського варіанту стандартної англійської, яка граматично і лексично практично не відрізняється від загальноживаної англійської, хоча має помітний шотландський акцент. На відміну від шотландського стандарту, нестандартні діалекти помітно позначені впливом шотландської мови і значно відрізняються від інших варіантів англійської.

Характерними особливостями цього діалекту є:

а) у голосних звуках – збереження післявокального /r/, оскільки шотландська англійська є ротичною мовою; зникнення звуків /ɪə/, /ə/, наприклад, beer /bɪr /, bird /bɪrd / довжина звуку не є визначальною для шотландських голосних; не існує відмінності між звуками /æ/ – /a:/, наприклад hat /ha:t/; в нестандартних діалектах замість дифтонга /a:/ з'являється звук /u:/, наприклад, house /hu:s/,

б) у приголосних звуках – початкові приголосні /p, t, k/ вимовляються без придиху; звук /l/ твердий (темний) у всіх позиціях; закінчення «-ing» вимовляється /ɪn/; /θr/ як /thr/ – through /thru:/ [5; 14].

Ірландський (Irish English) діалект позначений впливом гелльської мови. Це ротична мова, в якій цей звук є пост-вокалічний, характерною є вібруюча /r/. В регіональних акцентах вживається твердий приступ, який може вимовлятися одночасно з глухими звуками між голосними. Англійська, яка поширилась в Ірландській республіці, зберігає риси притаманні західним регіонам Англії. Оскільки на півночі Ірландії багато шотландських переселенців, то мова зазнала відчутного впливу шотландського діалекту.

Діалекти північної і південної Ірландії теж відрізняються, слід зазначити, що мова там досить негомогенна. Система змін у голосних звуках схожа до шотландського діалекту:

а) у голосних звуках вимова голосного звуку може варіюватися в залежності від наступної фонемі. Так, наприклад, дифтонг /eɪ/ змінюється на /əi/ – bay /bəi/, звук /æ/ замінюється звуком /a/ – half /haf/, pat /pat/;

б) у приголосних звуках – інтервокальне /t/ замінюється на дзвінке /d/ – city /sɪdi:/; звук /ð/ зникає між голосними mother /moə/ [49,272-273].

Висновки до 1 розділу

Поділ мови на діалекти за географічною ознакою означає одночасно і поділ лінгвосоціума на групи, інтереси діяльності та контакти яких можуть не збігатися з кордонами діалектів. З цього випливають два висновки: по-перше, про безпосередній зв'язок діалекту з процесом соціалізації особистості і, по-друге, про те, що розвиток комунікативних потреб суспільства є наслідком зміни обсягу сфер застосування діалектів і виникнення нових надрегіональних діалектів з більш широкими комунікативними можливостями [4,19]. Таким чином, в сучасному суспільстві виникла нова структура соціальної диференціації мови, в якій здавна використовуються категорії (такі, як, наприклад, "діалект") і наповнюються новим змістом. Певною мірою виправданим є застосування поняття "соціолект" як основна одиниця соціальної стратифікації мови. Незважаючи на наявність різних формулювань у визначенні поняття "соціолект", можна зробити висновок, що соціолект - це мовний варіант, типовий для певної соціальної групи носіїв мови.

Соціальний діалект розглядається навіть в якості третього вимірювання, поряд з першим і другим - простором і часом [53,21]. Формування, функціонування і розвиток соціолекту відбувається в тісному зв'язку з історичним розвитком і соціальною структурою суспільства. Під впливом суспільних чинників формується мовна / мовленнєва спільність.

Соціальне розшарування, що настало у зв'язку з розвитком суспільних відносин, поряд зі зростаючими містами, розвитком ремесел починає посилювати значення професійних мов і жаргонів різних соціальних груп. Основною ознакою соціального діалекту є його класовий характер, так як він відноситься не до будь-якої професії, а до соціального прошарку в цілому. Другою диференціальною ознакою є той факт, що носії цього діалекту використовують його майже у всіх умовах комунікації. Третьою ознакою

соціального діалекту є його тенденція до відокремлення від загальнонародної мови внаслідок того, що соціальний діалект в лінгвістичному плані виражається в порушенні норм, у відхиленні від системи загальнонародної мови [8,82].

Незважаючи на те, що питання про наукову класифікацію соціальних діалектів, їх термінологічне позначення і номенклатуру до кінця не вирішене і продовжує розроблятися в мовознавстві, можна стверджувати, що одиницею дослідження в соціолінгвістиці і, зокрема, соціофонетиці є соціальний діалект, тобто мова класу, суспільної групи, специфіка якого проявляється на всіх рівнях мовної системи, в тому числі і на вимовному.

Якщо соціолект виступає в якості певного варіанту по відношенню до кодифікованої норми, будучи літературною / стандартною мовою, розмовною мовою або місцевим діалектом, то в рамках конкретної соціально – мовної або соціально – комунікативної спільності він представляється як некодифікована норма спілкування, яка використовується в умовах усної комунікації в межах даного колективу мовців, об'єднаних наявністю загальних соціальних ознак.

РОЗДІЛ 2. ОСОБЛИВОСТІ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ В ДЕЛЬТІ ТЕМЗИ (ESTUARY ENGLISH)

2.1 Діалект Estuary English і його вплив на нормативну англійську мову

Діалект Estuary English (EE) займає чільне місце в новітній історії розвитку соціально-територіальних діалектів. Про ступінь його значущості і широкого поширення говорить той факт, що обґрунтовуються точки зору, згідно з якими цей діалект міг претендувати на місце літературної норми сучасної англійської мови. Назву даного феномену вперше дав Дейвід Роузворн (David Roserwane) в своїй статті, надрукованій в 1984 році в "Times Educational Supplement". Він визначив EE як «різновид зміненого територіального діалекту; змішання норм територіально-нейтрального і південно-східного варіанту англійської вимови і інтонації» [52].

Наступною великою публікацією на цю тему стала книга Пола Когла "Do You Speak Estuary?" (Чи говорите Ви Естуарною англійською мовою) (1993), яка являє собою досить докладне вивчення даного феномена і була призначена широкому колу читачів [30]. Протягом довгого часу роботи Роузворна і Когла залишалися єдиними серйозними публікаціями, присвяченими даному питанню. У світ вийшли кілька праць таких авторів, як Баттарбі (Battarbee), Кершвілл (Kerswill), Кольмір (Kuhlmyr), Шоенбергер (Schoenberger), проте в даних роботах міститься лише перерахування рис, названих Роузворном, без будь-яких власних коментарів. Виняток становлять роботи Джона Уеллса [37] і Майдмента [40], в яких детально розкривається дане питання.

Британські фонетисти стверджують, що Estuary English «був прийнятий тими, хто бажав уникнути клейма літературного вимовного стандарту (RP) як вимови вищого класу суспільства, а також – мовцями місцевих діалектів». За

характеристикою Альфреда Гімсона південно-східний англійський акцент мови в дельті Темзи (Estuary English) набув розповсюдження серед молодих мовців як «модний діалект» (street credibility) [7: 179].

Вчені-лінгвісти не тільки в Великобританії, але й в усьому світі, зацікавилися новим мовним явищем, вивченим Девідом Роузварном, але ще не існує єдиної думки щодо його статусу. Деякі лінгвісти вважають, що Estuary English «не має характерних особливостей на фонетичному, лексичному та граматичному рівнях» [8].

Практично у всіх провідних виданнях Великобританії, а також в іноземних виданнях (New York Times, South China Morning Post) були опубліковані статті про даний діалект за кілька років. Після появи великої кількості публікацій даний термін широко обговорювався як журналістами, які цікавляться питаннями мови, так і професійними лінгвістами. Розгорнулася гостра полеміка між Роузварном і його прихильниками, які вважали ЕЕ дійсно новим явищем в діалектній картині Великобританії, і тими, хто розглядав цей термін як спробу узагальнити всі численні явища, що відбуваються в літературній мові. Проте, цей термін був закріплений в численних працях з лінгвістики.

Крім названих робіт, опис цього терміна міститься і в знаменитій «Кембриджській енциклопедії англійської мови» Дейвіда Крістала "The Cambridge Encyclopedia of the English Language" [32,327]. З різних сторін розглянуто даний термін і в роботах Джона Уеллса (J. Wells). Серед тих, хто визнає факт існування даного феномена, відсутня єдина думка щодо питання, чи є Estuary English діалектом, або це всього лише мовний варіант, тобто акцент.

Зарубіжні лінгвісти в основному говорять про нього як про вимовний варіант. Серед них Пітер Траджілл (Peter Trudgill), Джон Уеллс (J. C. Wells) та інші, хоча деякі вчені вважають, що ми, в даному випадку, маємо справу з діалектом. Говорячи про різницю підходів до ЕЕ, не можна не згадати деяку

двозначність про вживання понять «діалект» і «акцент». Як вже було сказано вище, діалект і акцент відрізняються тим, що акцент є ніби складовою частиною діалекту і має справу лише з вимовними характеристиками. Поняття діалект більш широке і включає, нарівні з фонетичними, також лексичні та граматичні аспекти.

У багатьох роботах, присвячених цьому феномену, описуються риси, характерні не тільки для вимови, а й для граматики і лексики акценту ЕЕ. Тому доцільно говорити не про акцент, а про діалект ЕЕ. Даний термін досить легко увійшов в словник. Причиною тому служить те, що даний термін з'явився в той час, коли багато лінгвістів висловлювали невдоволення традиційною діалектологічною концепцією. За допомогою даної концепції не вдавалося належним чином відобразити реалії популярних діалектів і акцентів. Так, наприклад, традиційне протиставлення «діалект» – «стандартна мова» визнавалося застарілим, тому що не допускало виникнення проміжних явищ між місцевими діалектами і літературною нормою. У світлі даних причин Д. Роузворн заявляє про появу нового явища. Автор даного терміна підкреслює, що даний діалект, зародившись в гирлі Темзи, дуже скоро перестав бути територіальним діалектом даної області. У 1984 році він називав його «найвпливовішим акцентом на півдні-сході Англії», а в 1994 році в статті "Estuary English: Tomorrow's RP?" свідчив про поширення діалекту «на північ у напрямку до міста Норідж і на захід у напрямку до Корнуоллу»[51].

Д. Крістал пише про те, що даний діалект можна почути в гирлах трьох інших річок – р. Хамбер на північному сході, р. Ді на північному заході і р. Северн на заході. Причиною цього він називає добре розвинену систему залізничного і автомобільного сполучення. Крім цього, він згадує такі міста, як Халл (Hull), Честер (Chester), Брістоль (Bristol), які знаходяться в двох годинах їзди від Лондона. А значить, в цих містах живуть люди, що говорять з акцентом,

характерним для місця їх роботи, тобто акцентом, притаманним столиці [31, 327].

У міру поширення, тип вимови, властивий ЕЕ, можна було все частіше почути у всіх програмах Бі-Бі-Сі від розважальних до випусків новин. Дана вимова отримала широку популярність, її можна було почути в палаті громад, ЗМІ, рекламі, Сіті – в тих областях, які протягом довгого часу характеризувалися використанням лише літературної норми. На початку 2000-х генеральним директором ВВС став Грейг Дайк, тип вимови якого, за твердженням британських лінгвістів, є яскравим прикладом ЕЕ [54, 63]. Серед найвідоміших носіїв Estuary English називають багатьох політиків: лорда Теббіта (Lord Tebbit), членів англійського парламенту Кена Лівінгстоун (Ken Livingstone) і Тоні Бенкса (Tony Banks), колишнього прем'єр-міністра Тоні Блера, якому властиві періодичні «надягання» того чи іншого акценту з метою сприятливого впливу на публіку [13], експрем'єр-міністра Девіда Кемерона. Не залишилися осторонь і члени королівської сім'ї, Герцог Кембриджський Вільям і принц Гаррі також використовують елементи молодіжної вимови [2]. Згідно з дослідженням ще один представник молодіжної субкультури, колишній спортсмен Девід Бекхем, також є носієм діалекту ЕЕ, з ним комедійний актор Рікі Джервейс, англійський теле- і радіоведучий і кінокритик Джонатан Стівен Росс, популярна медіа-персона Грегг Уоллас і ін. [11, 18].

Таким чином, південно-східний акцент в дельті Темзи (Estuary English) – це діалект, який розповсюджений на сході та південному-сході Англії; особливо в районах поблизу Темзи. Саме тому, що Estuary English зазвичай описується як гібрид літературного вимовного стандарту (RP) та південно-східних діалектів, особливо Лондона, Кенту та Ессексу, тобто ті, які розташовані навколо гирла Темзи, Estuary English визначається як ацент, який вирізняється особливостями вимови.

В Ессексі мова в містах, більшість яких переважно з'явилися поза межами Лондона у зв'язку з післявоєнною міграцією населення (Басілдон, Харлоу), зазнала впливу діалекту кокні [4]. У свою чергу, дослідник Александер Джон Елліс виявив, що саме ессекський діалект вплинув на кокні. Соціолект кокні досить різниться від інших діалектів та не є предметом нашого дослідження.

Кентський діалект поєднує особливості вимови східної Англії, південних графств та Лондона.

Відрізнити його від інших діалектів досить важко. Цей діалект розповсюджений на територіях Західного Кенту, Ромн Марш, Уілдеї. Елементи кентського діалекту використовують жителі східної частини графства Кент, яка межує з Лондоном, тому їх часто називають *Kentish Londoners*. У зв'язку з розвитком засобів масової інформації та появою соціальної мобільності, більшість мовців кентського діалекту підпали під вплив Лондона та переїхали в інші області, тому діалект став поступово вимирати. Незважаючи на це, особливості кентського діалекту існують і до сьогодні.

Типова манера розмови мовця грубіша, ніж мова жителів Сассексу – її відрізняє більш «носове», високе і немелодичне звучання [5].

Вимова південних діалектів має низку характерних ознак. Аналізуючи систему голосних звуків південних діалектів, варто зазначити, що їх вимова відповідає літературному стандарту (RP). У системі приголосних розрізняють наступні відмінності:

1. Південні діалекти – ерні діалекти, тобто ті, в яких вимовляється [ɹ], який відповідає орфографічній одиниці [r] в таких словах, як *bar*, *farm*. У більшості регіональних діалектів яскраво виражена глотталізація /t/ на відміну від літературного вимовного стандарту (RP): *pity* ['piti:].

2. Замість RP суфікса /ing/ в південних діалектах можна почути [n] замість [ɪŋ]: *sitting* ['stɪn].

3. У більшості діалектів відбувається випадання [j] після [t], [s]: student [ˈstu:dnt], suit [su:t]. В Лондоні [j] зникає після [n], [t], [d]: news [nu:s], tune [tu:n] [6].

У 1984 році англійський лінгвіст Девід Роузварн вперше заявив про появу нового акценту з особливими фонетичними та соціально-маркованими характеристиками, який він назвав Estuary English (EE), тобто південно-східний англійський акцент мови в дельті Темзи [7].

Південно-східний англійський акцент в дельті Темзи (Estuary English) є поєднанням місцевої і немісцевої південно-східної англійської вимови і інтонації. Якщо розглянути літературний вимовний стандарт (RP) та популярну лондонську мову, то мовці південно-східного англійського акценту (Estuary English) займають проміжне положення. Вони «між кокні і квін (Queen)» зі слів в заголовку статті про східноанглійський акцент мови в дельті Темзи (Estuary English) в Сандей Таймс від 28-го травня 1993 року [9]. Цей «новий» акцент також використовують диктори Бі-Бі-Сі, а також члени парламенту, палати лордів та палати общин.

Існують різні думки у науковців щодо місця південносхідноанглійської вимови в дельті Темзи серед інших діалектів та акцентів. Девід Роузварн вважав, що цей акцент англійської мови не є альтернативним терміном для кокні, так як він займає місце між літературним вимовним стандартом (RP) і кокні, і це означає, що він має риси їх обох. Найочевиднішою граматичною рисою, яка відрізняє Estuary English від стандартної англійської мови, є використання конструкції «there is» як постійної форми і в множині, і в однині. Такий вираз як *Cheers* має такі самі значення як і в стандартній англійській – «дякую», «до побачення» [53].

Фонетична складова – найпомітніша риса, яка відрізняє південносхідноанглійський акцент мови в дельті Темзи від стандартної англійської мови. Для дослідження фонетичних особливостей вимови південно-

східних англійських діалектів на сучасному етапі було обрано двох представників, які проживають на території поширення південного діалекту, є вихідцями з цих територій та їх вимові притаманний акцент, який характерний для цього регіону.

Так як англійська мова в дельті Темзи (Estuary English) вважається найвпливовішою на південномусході Англії, доцільним є проаналізувати фонетичні особливості вимови двох представників сучасного акценту Estuary English, який належить до південно-східних діалектів.

Саллі Ганнел – одна з найвидатніших представниць Великобританії з легкої атлетики, народилася і виросла в містечку Чигвел, південний Ессекс, неподалік Лондона.

У 1997 році Саллі пішла зі спорту і спробувала себе на телебаченні, спочатку у ролі коментатора спортивних подій, а згодом у ролі телеведучої програми "Born to Win" на спортивному телеканалі Бі-Бі-Сі 1 (BBC 1), також пізніше її можна було побачити на телеекранах у шоу "Run For Glory". Матеріалом нашого аналізу стала сьома щорічна конференція Worktech, яка розглядає питання взаємодії світових технологій, підвищення реальних доходів та збільшення робочих місць, яка складає 25 хвилин 54 секунди [11].

Другий представник Джеймс Олівер, відомий англійський шеф-кухар, який народився і виховувався в Клеверінгу, графство Ессекс, є автором багатьох кулінарних книжок, власником мережі ресторанів "Fifteen", телевізійним ведучим кулінарного шоу "Jamie's 30 Minute Meals", яке тривало з жовтня до листопада 2010 року. Кожен епізод займає 30 хвилин телевізійного простору. Один із таких епізодів, а саме 12, ми також проаналізували та виявили наступні фонетичні особливості вимови телеведучих.

Поетапно проведений перцептивний аналіз дозволив виокремити наступні фонетичні особливості вимови, які відрізняються від літературного вимовного стандарту (RP).

1. Вокалізація [ɪ] перед приголосною чи в кінці слова або на межі слів, крім випадку, коли наступне слово починається з голосної. Вимова [ɪ] як [o] нараховує 27 випадків.

2. Глотталізація /t/ в кінці складу (*got* [go]) і перед іншою приголосною в межах слова (*Brintey* [ˈbrɪni]) або на межі слів (*quite nice* [kwai nais]).

3. Випадіння [j] в ненаголошеному складі і в наголошеному перед голосною. Вимова [tj], [dj], як [d] представлена лише 2 випадками.

4. У вимові цього носія південносхідноанглійського діалекту мови в дельті Темзи (*Estuary English*) зазвучала явна ознака, характерна для лондонського кокні, – зникнення назального [n] в закінченні -ing.

Заміна [ɪŋ] як [ɪn˘] нараховує 38 випадків.

Згідно з отриманими результатами, найбільш представленою фонетичною особливістю є глотталізація [t], яка представлена 48 випадками. Випадіння [j] є найменш представленою фонетичною особливістю, що, у свою чергу, співпадає з результатами аналізу вимови Саллі Ганнел, оскільки не завжди ця особливість проявляється у вимові, інколи вживається правильний варіант слів, такий, який звучить в літературному вимовному стандарті (RP).

Таким чином, обом мовцям притаманні характерні зміни на рівні приголосних: випадіння [j], реалізація решти приголосних та голосних свідчить про належність *Estuary English* до південносхідноанглійських діалектів.

Південно-східно-англійський акцент в дельті Темзи також використовується в бізнес відносинах, громадськими організаціями, органами місцевого самоврядування, медіа, рекламою, цей акцент використовується медиками та вчителями на південному-сході Англії та впливає на вимову суспільства [10].

Причиною використання південно-східно-англійського акценту, особливо серед молоді, стало бажання «приховати соціальне походження, а також прийняття акценту, як нейтрального».

Ті ж, хто вживали традиційний літературний вимовний стандарт (RP), приймають південно-східно-англійський акцент, тому що він є «модним акцентом», а ті, хто розмовляли на місцевих діалектах, вважають його складнішим, більш витонченим. За останні десятиріччя акцент став звичайним явищем серед молоді в південно-східній частині Англії, яка бажала розмовляти не так, як старші члени родини.

Багато фонетичних ознак, які відрізняють південно-східно-англійський акцент від літературного вимовного стандарту, є спільними з кокні: ознаки, які визначають його як чіткий південно-східний акцент (на відміну від літературного стандарту, який не має приналежності до якоїсь частини Англії).

Але ці ознаки поширюються завдяки соціальній та географічній позиціям, таким чином втрачаючи свою місцеву приналежність і доводячи, що південно-східно-англійський акцент мови в дельті Темзи (Estuary English) є «прийнятим діалектом майбутнього».

2.2 Estuary English на тлі варіативності в сучасній британській англійській мові

Один з актуальних напрямків лінгвістичних студій – явища, обумовлені варіативною природою мови. Процеси мовної варіативності, які сьогодні спостерігаються в британській англійській, пов'язані з феноменом, про який широко заговорили в 1980-і рр., і який більшість лінгвістів називає Estuary English.

Незважаючи на те, що термін "Estuary English" був введений майже тридцять років тому, і сьогодні немає єдиної точки зору щодо його статусу,

ареалу розповсюдження і ступеня впливу на стандартний нормований RP - питань, які широко обговорювалися в останнє десятиліття закордонними авторами. У вітчизняній лінгвістиці Estuary English поки залишається *terra incognita*, так як його вивчення обмежується лише кількома роботами оглядового характеру [51;53;54].

Зародження нового явища, як правило, супроводжують суперечки щодо його статусу. Лінгвістичний статус Estuary English також викликав полеміку в наукових колах. Лінгвісти розходяться в думці про те, чи слід вважати Estuary English соціальним діалектом (цієї точки зору дотримується Д. Кристал [32]) або варіантом вимови (цю точку зору відстоює більшість дослідників [51;54]). Оскільки у Estuary English відмічено всього дві-три відмінні риси в лексиці і граматиці, які, крім того, можна пояснити впливом кокні чи американської англійської, на даному етапі розвитку його, по всій видимості, слід розглядати тільки як варіант вимови.

Щодо Estuary English дуже важливо поняття континууму: консервативний RP – сучасний RP – Estuary English – кокні, тому що Estuary English не має чітко визначених меж, одні з його носіїв розташовуються ближче до одного кінця континууму, а інші - ближче до іншого, і в залежності від ситуації спілкування вони можуть змінювати свою вимову в цих межах [10]. Назва "Estuary English" походить від гирла річки Темзи (Thames estuary), уздовж берегів якої зародився цей регіональний різновид англійської мови [19]. Однак з часом Estuary English поширився на більш широку територію, яка в 1990-х роках охоплювала Лондон з його околицями і прилеглі до нього Home Counties Кент і Ессекс [8], а на думку Девіда Кристала, також і територію гирла трьох інших річок – Хамбер на північному сході, Ді на північному заході і Северн на заході [32]. Таким чином, ареал поширення цього різновиду англійської мови включає як графства, які межують з гирлом річки Темзи (Ессекс і Кент), так і ті, які спільних кордонів з ним не мають (Суррей, Беркшир, Бакінгемпшир, Хартфордшир) [22].

Актуальність Estuary English, підкреслює введення аббревіатури EE, а поширення й утвердження цього лінгвістичного явища сприяли створенню деривативного прикметника *estuarian* [56]. Популярність Estuary English, особливо серед молодого покоління, говорить як про бажання виділитися, відійти від консервативних канонів старшого покоління, так і про відмову від пихатого, надрегіонального RP. Поєднуючи в собі риси RP і ненормованого (non-standard) англійської мови Лондона, Estuary English є результатом спільного впливу двох суспільних тенденцій: руху вгору по соціальних сходах носіїв кокні і руху вниз до «звичайної» (на відміну від «помпезного») вимови середнього класу [5, 11]. В цьому відношенні процеси демократизації англійської мови не унікальні.

Безсумнівно, швидкість поширення Estuary English в першу чергу пов'язана з активною міграцією жителів Південно-східної Англії [56], а також зі значним впливом засобів масової інформації, в тому числі і «Бі-Бі-Сі», який перестала бути оплотом RP. Доказом радикальних змін, що охопили сучасне британське суспільство, може служити те, що одному з ведучих новин місцева радіостанція відмовила в роботі на тій підставі, що його мова занадто правильна [45]. З іншого боку, ті посади, на які раніше не можна було і претендувати, не володіючи RP, сьогодні займають люди, в мові яких чітко чуються риси Estuary English. Так, офіційним представником НАТО в косовському конфлікті в 1999 р був призначений Джеймі Ши, а генеральним директором телекомпанії «Бі-Бі-Сі» в 2000 р. став Грег Дайк – обидва носії Estuary English [45]. Жителі Великобританії відреагували на поширення Estuary English по-різному. В основному, реакція була негативною, аж до побоювання, що Estuary English являє собою загрозу для RP, і якщо RP зникне, будучи витісненим Estuary English, то «що ж залишиться від того, що об'єднує всіх британців?» [6]. Проте, про Estuary English говорять як про можливий спосіб об'єднати британське суспільство [45], а його появу пов'язують з «процесами

демократизації суспільства, демократизації одягу, поведінки, мови... і проводять навіть паралелі з тими соціальними процесами, які свідчать про збільшення толерантності в суспільстві – [це] прийняття менш жорсткого законодавства щодо абортів, контрацепції, гомосексуальності, а також підтримка гендерної та расової рівноправності» [36].

Але є й інша думка: Estuary English – не відображення «будь-якої демократичної тенденції в суспільстві, а жорстокий результат чергового перерозподілу влади...» [42]. Багато дослідників вважають недоречним сам термін "Estuary English" через його невідповідність ареалу розповсюдження даного вимовного варіанту [17, 22].

З іншого боку, на думку ряду вчених, Estuary English – явище зовсім не нове. Риси Estuary English можна чітко спостерігати вже протягом довгого часу [14, 22], за даними Дж. Уеллса, вони проявляють себе вже протягом п'ятисот років [56]. З цього випливає, що Estuary English є тільки лише певною стадією еволюції RP, який, як і всі вимовні варіанти, з часом піддається кількісним і якісним змінам. Іншими словами, відбувається поступова заміна одного стандарту іншим [11].

У зв'язку з невідповідністю терміна Estuary English з його змістом були спроби пошуку нового позначення цього явища. Наприклад, в 1994 р. Том МакАртур запропонував термін New London Voice («Новий голос Лондона»). Але з тих же причин цей термін не отримав широкого розповсюдження. Більш того, слово 'voice' («голос») неадекватно описувало дане явище.

Слід погодитися з К. Баттарбі, яка стверджує, що «термін Estuary English 'досить міцно утвердився, для того щоб проти нього варто було боротися» [26]. З того часу, як Д. Роузворн ввів термін «Estuary English», з'явилося чимало його визначень, деякі з яких не тільки мають значні розбіжності, а й суперечать один одному [18]. У міру поширення Estuary English і більш глибокого його вивчення визначення, дане цьому терміну самим Роузворном, втратило свою

актуальність. У зв'язку з цим Дж. Уеллс запропонував нову дефініцію, яка більш точно відображає суть даного явища: Estuary English – це «стандартна англійська, фонетика якої характеризується особливим типом вимови, що включає риси, що поширилися на південному сході Англії» [56].

2.3 Аналіз особливостей використання Estuary English в фільмі Bridget Jones's Diary

Для аналізу перекладу діалекту Estuary English у фільмі «Bridget Jones's Diary» були взяті ключові сцени, в яких діалектна мова представлена найбільш яскраво. Аналіз проводиться за допомогою порівняння кінотексту, що містить діалект Bridget Jones's Diary зі стандартною англійською.

Таблиця 1. Характерні фонетичні риси Estuary English у фільмі «Bridget Jones's Diary»

Слово	RP	Estuary English
<p>Right. <i>Right. No pressure, Bridge... but your whole future happiness now depends on how you behave... on this one social occasion.</i></p> <p>Right. <i>What should I do?</i></p>	[raɪt]	[raɪʔ]
<p>Get. <i>Stay calm. Can't get any worse.</i></p> <p><i>What are you doing here?</i></p>	['get]	['geʔ]

<i>About. And especially will not fantasize... about a particular person who embodies all these things.</i>	[ə'baʊt]	[ə'baʊʔ]
<i>Made. And so I made a major decision</i>	['meɪd]	['meɪʔ]
<i>It. Isn't it terrible about Chechnya?</i>	[ɪt]	[ɪʔ]
<i>Good. Obviously except for your books, Mr. Rushdie... which are also very good.</i>	[gʊd]	[gʊʔ]
<i>Just. Just switch this on</i>	[dʒəʊst]	[dʒəʊʔ]
<i>Think. Unfortunately, he just happens to be my boss... Editor-in-Chief, Daniel Cleaver. RUSHDIE: I could be wrong. What do you think? Uh...do you know...</i>	['θɪŋk]	['fɪŋk]
<i>About. I decided to take control of my life... and start a diary... to tell the truth about Bridget Jones... the whole truth.</i>	[ə'baʊt]	[ə'baʊʔ]
<i>That. GUEST: Oh, it's just</i>	[ðæt]	[ðæʔ]

<i>that, ah em... Your - your chair is on my wife's coat.</i>		
<i>Out. Isn't it terrible about Chechnya?</i>	[aʊt]	[aʊʔ]
<i>Right. Right. No pressure, Bridge... but your whole future happiness now depends on how you behave... on this one social occasion. Right. What should I do?</i>	[raɪt]	[raɪʔ]
<i>Just. I'm terribly sorry to interrupt you... when you're having dinner. It's just that -- Yes. Yes, it was me.</i>	[dʒəst]	[dʒəsʔ]
<i>With. Very popular with grannies the world over. Ha. Tricky. Very tricky.</i>	[wið]	[wiʋ]

Аналіз матеріалу також показав, що в мові головних героїв присутні наступні фонетичні риси: глотталізація приголосного [t] в словах типу *Gatwick* [ga'wik], *network* [ne'work], *statement* [sta'ement], що створює враження уривчастої мови; вокалізація [ɪ], одиночного або в поєднанні з приголосними на кінці слова. Вимова [u] замість [ɪ] в таких словах, як *hill* [hiu] і *silk* [siuk]. Відзначається вставка інтрузивного [r] в кінці слів, що закінчуються на голосний звук, після якого йде слово, що починається на голосний звук.

Наприклад, словосполучення *idea of it* вимовляється носієм Ії як *idea* (r) *oʃit*. Вплив діалекту кокні на ЕЕ проявляється в тому, що відсутність дифтонгу [ei] компенсується використанням дифтонгу [ai], наприклад, *way* - [wei] RP, [wai] ЕЕ і ін. Заміна міжзубних [ð] [θ] на губно-зубні [v] [f]: *something* [θ] - [f], *leather* [ð] - [v]. Для ЕЕ, так само як і для діалекту кокні, характерний пропуск звуку [h] в ініціальній позиції, наприклад, *him* [im], *heart* [a: t].

Висновки до 2 розділу

В результаті дослідження можна зробити наступні висновки:

1. Estuary English являє собою результат демократизації консервативного британського суспільства, що на лінгвістичному рівні проявляється у впливі кокні і американської англійської.

2. Статус Estuary English чітко не визначений, але більшість лінгвістів вважають його варіантом вимови, модифікацією RP.

3. Визначення Estuary English, сформульоване Дж. Уеллсом, найбільш точно характеризує дане поняття, але і воно потребує перегляду з урахуванням поширення Estuary English.

Спостереження над регіональними діалектами Великобританії в наш час показали, що Estuary English – не єдиний гібрид RP і місцевого субстандартного вимовного варіанту Південно-Східній Англії. Було зафіксовано розвиток декількох нових форм, які об'єднують в собі риси надрегіонального RP і соціально-територіальних діалектів Великобританії, причому ці вимовні варіанти більш тяжіють до RP, але характеризуються особливостями, зв'язаними з Estuary English. Таким чином, мова йде про вирівнювання та стандартизацію діалектів Англії, в ході якого дрібніші діалекти поглинаються більшими, що призводить до зародження декількох мега-діалектів ('metropolis-regional' – метропольно-регіональних різновидів), які більш схожі один з одним і RP, ніж ті діалекти, на зміну яким вони приходять.

ВИСНОВКИ

Глобалізація англійської мови на рубежі ХХ-ХХІ століть вимагає від фонетистів особливої уваги, оскільки на перший план виходить не тільки загальна розбірливість мови, а й риторичний аспект проблеми. Першорядне значення набуває варіативність усної мови, яка досягається за рахунок змішування різних національних і регіональних вимовних характеристик.

Проведений у роботі теоретичний аналіз засвідчив, що у ракурсі лінгвістики під поняттям «діалект» слід розуміти не домінуючий різновид будь-якої офіційної мови, вживаний, здебільшого, у повсякденному побутовому спілкуванні представниками окремої частини або певної територіальної одиниці країни, яких прийнято відносити до конкретного соціального класу, етнічної, національної чи іншої соціально-професійної групи людей та вважати, що причиною породження діалекту є колишня причетність пращурів цих осіб до умов і подій історико-культурного розвитку, який відбувався на тлі використання ними стародавньої або сторонньої мови і спричинив формування сталих навичок вживання її фонетичного, лексичного і граматичного складу.

За своїм лінгвістичним статусом поняття «діалект» є елементом третього ієрархічного рівня уявної системи наукового термінологічного апарату, на підставі якої зручно здійснювати загальний опис структури будь-якої мови, виходячи з того, що зазначений термін охоплює підпорядковані йому поняття «акцент», «говір», «койне» та одночасно у ролі окремого елемента функціонує у складі таких ієрархічно вищих понять, як «національний варіант мови», «літературна мова» й «мова художньої літератури», які, у свою чергу, входять до складу загального поняття мова, розглядуваного, зазвичай, у якості автономної лінгвістичної надсистеми.

Сучасні діалекти – це результат багатовікового розвитку. Вищою формою існування мови є літературна мова, протипоставлена діалектам, просторіччю, арго тощо. У сукупності всі форми існування певної мови утворюють загальнонародну мову.

Кожен національний варіант англійської мови має свою власну орфоепічну норму, так RP (Received Pronunciation) є нормою для британського варіанту англійської мови. Крім RP в Британії виділяють ще один широко поширений варіант вимови – Естуарна англійська (Estuary English).

В даний час багато лінгвістів замислюються про майбутнє англійської мови. Вони вважають, що сучасні соціолінгвістичні умови Великобританії не дозволять EE замінити RP, але при цьому вони відзначають, що EE вельми широко поширена на Південній території Англії, що, можливо, призведе до появи нової RP. Таким чином, необхідно відзначити, що Estuary English – явище вельми суперечливе. В соціолінгвістиці представлено кілька думок про те, що через кілька років EE витіснить RP.

Новітні дослідження підтверджують той факт, що EE – це лінгвістичний феномен, новий територіальний варіант британської англійської, який претендує на те, щоб в майбутньому, можливо, витіснити вимовну норму RP.

Сучасна британська вимовна норма втрачає свій престиж і в певних контекстах сприймається як архаїчна. Саме тому виникає гостра необхідність вивчення інших вимовних стандартів, які мають передумовами для того, щоб претендувати на статус нової вимовної норми в майбутньому.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Абрамова И. Е. Британский произносительный стандарт: тенденции развития // Вестник Челябинского государственного университета. 2010. № 29. С. 5-10.
2. Безбородова М. В. Estuary English в речи молодых образованных носителей британского варианта английского языка // Вестник МГЛУ. 2015. № 1 (712). С. 9-17.
3. Бубенникова О. А. О современной культурно-лингвистической ситуации в Англии // Вестник Московского университета. Лингвистика и межкультурная коммуникация. 2002. № 3. С. 7-22.
4. Бубенникова О. А. Основные тенденции развития диалектов современного английского языка в области фонологии // Вестник МГУ. Серия 19. Язык и межкультурная коммуникация. 1999. № 1. С. 18-21.
5. Головин Б. Н. Основы культуры речи / Б. Н. Головин. – 3-е изд. – М.: Наука, 2005. – 320 с.
6. Дечева С. В., Аниховская Т. В. К вопросу об английском языке Би-Би-Си в свете современных произносительных тенденций // Язык, сознание, коммуникация: сборник статей. М.: Макс Пресс, 2003. С. 61-70.
7. Каспранский, Р.Р. Норма и стиль [Текст] / Р.Р. Каспранский // Теория и практика лингвистического описания разговорной речи. Вып. 5. – Горький, 1974.
8. Коновалов А. В. Социокультурные особенности функционирования современных британских диалектов: на материале западно-центральных диалектов: дисс.... кандидата филол. наук: спец. 10.02.19 "Теория языка" / А. В. Коновалов. – М., 2005. – 176 с.

9. Коровушкин В. П. Основы контрастивной социолектологии: [монография, в 2-х ч.] / В. П. Коровушкин. –Череповец: ГОУ ВПО ЧГУ, 2005. – Часть I. – 223 с.

10. Косериу Э. Синхрония, диахрония и история / Э. Косериу // Новое в лингвистике. – М. : Прогресс, 1963. – Вып. 3. – С. 143-343.

11. Лашкова Г. В. Тенденции к формированию нового произносительного стандарта британского английского: EE vs RP [Электронный ресурс] / Г. В. Лашкова. – СГУ им. Н. Г. Чернышевского, Иностранные языки в контексте межкультурной коммуникации, 2015. – Режим доступа: <http://www.sgu.ru/structure/fi/engmeth/konferenciya-inostrannye-yazyki-v-kontekste/seksiya-1-lingvokulturnye-i-lingvokognitivnyeaspekty>

12. Лебедева К. Г., Будник Е. А. Социальная дифференциация английского языка в Великобритании // Научные дискуссии о ценностях современного общества. 2013. № 3. С. 39-45.

13. Мележик К. А. Диффузия социофонетических процессов в «Диалекте Устья» / К. А. Мележик // Studia Germanica et Romanica: Иностранные языки. Зарубежная литература. Методика преподавания: Научный журнал. – Донецк, 2011. – Т. 8, № 1(22). – С. 53- 61.

14. Мечковская Н. Б. Социальная лингвистика / Н. Б. Мечковская. – 2-изд.. – М., 2000. – 208 с.

15. Москвин, В.П. Правильность современной русской речи. Норма и варианты: Учебное пособие [Текст] / В.П. Москвин. – Волгоград: Перемена, 2004.

16. Ніколенко А. Г. Лексикологія англійської мови – теорія і практика / А. Г. Ніколенко. – Вінниця : Нова Книга, 2007. – 528 с.

17. Норма реализации. Варьирование языковых средств –Респуб. сб. Вып. 3. – Горький, 1977.

18. Островская Т. А. Нормативный язык и современные социально-территориальные диалекты в Великобритании // Вестник Адыгейского государственного университета. Серия 2: Филология и искусствоведение. 2007. № 2. С. 29-32.

19. Петренко А. Д. Функциональная парадигма современного немецкого языка с точки зрения социальной, региональной и возрастной дифференциации / А. Д. Петренко // Проблеми загального, германського та слов'янського мовознавства. – До 70-річчя проф. В. В. Левицького. – Чернівці : Книги XXI, 2008. – С. 398 – 409.

20. Петренко О. Д. До сторіччя кодифікації орфоепічної норми німецької мови / О. Д. Петренко, Д. О. Петренко, Е. Ш. Исаев // Мовознавство. – 2000. – № 6. – С. 49-56.

21. Травкина, А.Д. Типологически релевантная вариативность стандартной произносительной формы английского слова (сравнительно-историческое, типологическое и сопоставительное языкознание): автореф. дис. ... д-ра филол. наук / А.Д. Травкина. – Тверь, 2001. 240 с.

22. Швейцер А. Д. Литературный английский язык в США и Англии / Александр Давыдович Швейцер. – М. : URSS, 2008. – 199 с.

23. Шкурко Т. А. До питання про співвідношення між стандартною мовою та Estuary English у Великій Британії / Т. А. Шкурко // Вісник Запорізького національного університету : [зб. наук. статей]. – Запоріжжя : Запорізький нац. ун-т, 2005. – С. 191 – 195.

24. Altendorf U. Estuary English: Is English Going Cockney? / U. Altendorf // Moderna Språk XCII, 1999. – P. 1 – 11.

25. Ascherson N. Britain's Crumbling Ruling Class Is Losing the Accent of Authority / N. Ascherson // Independent on Sunday, August 7, 1994. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.phon.ucl.ac.uk/home/estuary/ascherson.htm>

26. Battarbee K. Estuary English : Discussion in the Linguist List / **K.** Battarbee, November 13, 1996. – [Электронный ресурс] / Режим доступа: <http://linguistlist.org/issues/7/7-1602.html>

27. Bex T. Estuary English / T. Bex // The Guardian (Education section). – London, September 6, 1994.

28. Bex T., Watts R. J. Standard English: The Widening Debate. Routledge. – London, 1999. – 324 p.

29. Coggle P. Do You Speak Estuary? / P. Coggle. – London : Bloomsbury, 1993. – 106 p.

30. Coggle P. Estuary English FAQs, 1998 – 99 [Электронный ресурс] / **P.** Coggle. – Режим доступа : <http://www.phon.ucl.ac.uk/home/estuary/estufaqs.htm>

31. Collins B., Mees I. M. Practical Phonetics and Phonology: A Resource Book for Students. Routledge, 2013. 329 p.

32. Crystal D. Estuary English / D. Crystal // Cambridge Encyclopaedia of the English Language, 1995. – P. 327.

33. Gimson A.C. An introduction to the pronunciation of English / **A.C.** Gimson. – London : Edward Arnold, 1980. – 352 p. 6. Greenbaum S. An Introduction to English Grammar / Sidney Greenbaum. – Longman, 1991. – 336 p.

34. Gudlaug H. Estuary English – the New Classless Accent? – BA Dissertation, 2006. – [Электронный ресурс] / Режим доступа: <http://www.phon.ucl.ac.uk/home/estuary/gudlaug.pdf>

35. Harris G. Glasgow Puts an Accent on Estuary / G. Harris // The Times (of London), February 20, 1999.

36. Hilmarsdóttir G. Estuary English – the New Classless Accent?: BA dissertation. University of Iceland, 2006. 44 p.

37. John Well's Phonetic Blog [Электронный ресурс] / Режим доступа: URL: <http://phonetic-blog.blogspot.ru/2013/04/estueriality.html>

38. Kerswill P. Estuary English : Posting on the Linguist List / P. Kerswill, May,6, 1994. [Электронный ресурс] / Режим доступа: <http://www.phon.ucl.ac.uk/home/estuary/kerswill.htm>

39. Köhlmyr P. What Is Estuary English? Posting on the Linguist List / P. Köhlmyr, October 3, 1996. – [Электронный ресурс] / Режим доступа : <http://www.phon.ucl.ac.uk/home/estuary/kohlmyr.htm>

40. Maidment J. A. Estuary English: Hybrid or Hype? // 4th New Zealand Conference on Language & Society. Christchurch, New Zealand: Lincoln University, 1994. P. 1-8.

41. McArthur T. Received Pronunciation / Tom McArthur // Concise Oxford Companion to the English Language. – Oxford University Press, 1998.

42. McArthur T. Standard English / Tom McArthur // Concise Oxford Companion to the English Language. – Oxford University Press, 1998.

43. Melchers G. World Englishes: An Introduction / Gunnel Melchers, Philip Shaw. – Arnold, 2003.

44. Nelson Francis W. The English Language: An Introduction / W. Nelson Francis // The English Language. W. W. Norton. – New York, 1967.

45. Nordquist R. Received Pronunciation / Richard Nordquist [Электронный ресурс] / Режим доступа: <http://www.mantex.co.uk/2009/09/13/english-language-received-pronunciation/>

46. Nordquist R. Standard British English. / Richard Nordquist [Электронный ресурс] / Режим доступа: <http://grammar.about.com/od/rs/g/standbriteterm.htm>

47. Общее языкознание. Формы существования, функции, история языка / [под ред. Б. А. Серебренникова]. – М.: Наука, 1970. – 604 с.

48. Przedlacka J. Estuary English – A Sociophonetic Study : [PhD dissertation] / J. Przedlacka. – University of Warsaw, 1999.

49. Raymond H. Standard English and standards of English / Tony Bex, Richard J. Watts // Standards of English. Codified Varieties Around the World / Raymond Hickey. – Cambridge : University Press, 2012.

50. Rosewarne D. 'Estuary English' / D. Rosewarne // Times Educational Supplement, October 19, 1984.

51. Rosewarne D. Estuary English – tomorrow's RP? [Электронный ресурс] / D. Rosewarne // English Today. – 37, Vol. 10, No. 1 (January 1994) – Режим доступа: <http://www.phon.ucl.ac.uk/home/estuary/rosew94.htm>

52. Rosewarne D. Estuary English Enters A New Era / D. Rosewarne // Modern English Teacher. – Vol. 9. – № 3. – 2000. – P. 15 – 20.

53. Schmid C. Estuary English – a Socio-Phonological Description into a New Accent in the Southeast of England: master's dissertation. University of Vienna, 1999. 116 p.

54. Stenbrenden G. Estuary English: What is it, and Why Would Anyone Speak it? [Электронный ресурс]. / Режим доступа: URL: https://anglonorseoslo.files.wordpress.com/2014/06/stenbrenden-anglo_norse-society-estuary-english-paper.pdf

55. Trudgill P. The Sociolinguistics of Modern RP / P. Trudgill // Sociolinguistic Variation and Change. – Edinburgh University Press, 2001.

56. Wells J. Pinning Down Estuary English : [Abstract for a lecture given in Lund, Sweden, April 1998] / J. Wells [Электронный ресурс]. – Режим доступа : <http://www.phon.ucl.ac.uk/home/estuary/est-lund.htm>

56. Wells J. Questions and Answers about Estuary English, 1998-99 / J. Wells [Электронный ресурс]. / Режим доступа: <http://www.phon.ucl.ac.uk/home/estuary/ee-faqs-jcw.htm>

57. Wells J. Transcribing Estuary English: a discussion document // Speech Hearing and Language: UCL Work in Progress. 1994. Vol. 8. P. 259-267.

58. Wells J. What Is Estuary English? / J. Wells // English Teaching Professional, 1997.

59. Вікіпедія. [Електронний ресурс] / Режим доступу:
www.en.wikipedia.org/wiki/List_of_dialects_of_the_English_language/